

és possible d'afirmar que la família d'Arnau de Vilanova s'estigué durant un cert espai de temps en poblacions diverses de l'Aragó o del nord de València en el seu desplaçament vers la capital d'aquest regne? Que el final del viatge hauria estat la zona de València capital és extrem documentat per la qualificació d'Arnau com a 'clericus valentinus'. Però el molt probable desplaçament familiar és contrari als "katalanischer Eltern", car els pares o la família, que en aquell moment es desplaçava vers València (els Vilanova o Nova villa), segurament procedien d'Occitània o de Provença en els anys de la conquesta de València per Jaume I. Esperem que amb el temps i futures recerques aquest extrem s'aclareixi; alguna informació es podria trobar dins ATCA, VII-VIII (1988-1989), 277-279.

La present recensió només ha assenyalat alguns detalls, segurament perfectibles com tot allò que és humà, del bell llibre, que el prof. Gerwing ens acaba de posar a l'abast de la mà amb l'opuscle complet d'un contemporani d'Arnau de Vilanova sobre el tema de l'Anticrist, que conegué, resumí i manifestà el seu desacord acadèmic amb punts bàsics del *De adventu Anticristi* del nostre savi. Per l'interessant conjunt el prof. Gerwing és plenament mereixedor de la nostra gratitud, tal com aquestes pàgines es complauen a fer públic.

Josep Perarnau

Pietro COLLETTA, *Storia, cultura e propaganda nel Regno di Sicilia nella prima metà del XIV secolo.*

La Cronica Sicilie (Fonti per la storia dell'Italia Medievale. Subsidia, 11), Roma, Istituto Storico Italiano per il Medio Evo, 2011, 346 pp.

La *Cronica Sicilie*, objecte d'aquest estudi, s'allarga des del 1282, any de les Vespres Sicilianes, fins al 1347, al lliendar de la Pesta Negra que representà almenys per als països d'Europa Occidental una fractura social, un trauma tan impactant, que deixà la gent esmaperduda i trigà temps a tenir alguna idea clara i impuls per a dedicar-se a posar-la en pràctica, i obligà a seguir d'altres rutes de vida, tant personal o familiar, com col·lectiva. Dins d'aquest arc de temps, ens toquen més de prop els esdeveniments dels anys 1282-1305, perquè són aquells en què la crisi produïda per les ja esmentades Vespres i sobretot per la seva conseqüència, la Croada contra Catalunya dels anys 1283-1285, el Casal de Barcelona fou protagonista d'aquells esdeveniments tant a Sicília com a Catalunya. Els noms dels nostres comtes-reis, Pere el Gran, Alfons el Lliberal, Jaume II el Just, en totes dues bandes de la Catalunya continental i de la insular, i després el de Frederic III a Sicília omplen aquestes pàgines perquè ells portaren el pes tant de les accions de guerra allí i ací, com de les de vegades extenuants sessions de discussió amb els qui, tot i haver perduda la guerra de Croada ací i de no haver-la poguda guanyar allí, estaven d'acord, en bé de la pau, encara que s'ho fessin pagar car, a fer tornar la situació dels països afectats a l'estat en què les coses es trobaven immediatament abans de les Vespres esmentades.

Mirades ara aquelles actuacions tant guerrereres com diplomàtiques se'ns imposen com una línia d'esdeveniments que trasbalsaren els grans camins de la història d'Europa. Si tot el segle XIII havia estat presidit per una realitat europea, personificada en la 'plenitudo potestatis' del Ponficat romà, els anys, als quals ens acabem de referir, foren d'alguna manera el punt final d'aquella realitat unitària europea personificada pel papa, i ho foren de dues maneres: la Casa de Barcelona seguí la seva trajectòria de consolidar-se, sobretot a Sicília, i de sortir indemne de la Croada que pretenia fer-la desaparèixer, sense presentar mai guerra declarada contra el papat, a diferència de la barroeria francesa que primer es rebaixà fins a la violència en l'Atemptat d'Anagni (1303) i després féu solemnement el ridícul muntant a París un judici eclesial contra el papa, un 'contra' que no s'aturava ni davant les mentides contra Arnau de Vilanova. Sense arribar a aquests extrems ni emprar mai la violència, Pere el Gran, Alfons II, Jaume II i Frederic III de Sicília/Trinàcia, es mantingueren impertèrrits, malgrat que un papa de la personali-

tat de Bonifaci VIII, s'havia proposat com un punt d'honor seu de veure als seus peus, derrotat i demanant perdó, al rei Frederic de Trinària; es morí sense haver tingut aquella satisfacció i els nostres reis seguiren el seu camí almenys durant un segle.

La *Cronica Siciliae* tira, evidentment i ostensiblement l'aigua al propi molí, una part de la qual també es manifesta enraonadament partidària de la Casa de Barcelona, cosa que li hem d'agrair, tant com respecta la veritat dels fets. De fet, les pàgines dedicades als reis Pere el Gran, a Alfons II, a Jaume II i a Frederic III és com si fossin parts de la Història de Catalunya i hi podem llegir, resumint el judici del regnat de Jaume II que "quasi omnes habitatores Sicilie sub eo fierent in modico tempore locupletes" (De la *Cronica Siciliae*, p. 173, nota 105 de l'autor). I si en els *Tractats d'Anagni*, Bonifaci VIII havia imposat que els regnes de Sicília i de la Corona de Catalunya-Aragó no recaiguessin mai en el mateix, trobem ací l'observació estricta del manament papal, quan Jaume II, immediatament abans de prendre possessió de la Corona a Vilabertran (*in partibus Catalonie*), renuncià al regne de Sicília el dissabte, 29 d'octubre del 1295, cosa que deixava els representants del poble sicília en una immensa tristesa, però els posava a les mans els Sicilians "si costituiscono un regno e una dinastia autonomi. Il risultato, paradossale solo in apparenza, è che la *Cronica Siciliae*, la piú ufficiale tra le cronache siciliane, valorizza in questo caso, piú delle altre, l'argomento che doveva apparire piú rivoluzionario per la mentalità del tempo, quello che, con parole di oggi, si potrebbe definire il diritto all'autodeterminazione dei popoli" (182): Bonifaci VIII i Jaume II feien possible a d'altres practicar l'autodeterminació ja abans que s'acabés el segle XIII.

La darrera observació que sembla convenient de subratllar és que, anys després que Jaume II ja s'havia desentès del regne de Sicília o de Trinària, el 3 de març del 1320, defensava davant el papa Joan XXII la decisió dels regnes de Trinària i de Catalunya-Aragó d'establir un acord mutu d'ajut recíproc, de la mateixa manera que funcionava en la relació entre els de Sicília (Nàpols/Provença) i França (280, Núm. 27): la lletra de Jaume II a Joan XXII fou publicada per LÜNIG, *Codex Italiae Diplomaticus...*, II, doc. LXXXVI, 1087.

Els noms d'un geni de la guerra com Roger de Llúria, els de dos cronistes nostres com Bernat Desclot i Ramon Muntaner o el d'un recercador modern com Antoni Rubió i Lluch també són de casa en aquestes pàgines. Direm, encara que la presència en l'abundant bibliografia d'estudis en llengua catalana, no deixa de fer l'escaiguda en la valoració del present llibre.

Josep Perarnau

Elvis MALLORQUÍ GARCIA, *El Llibre Verd del bisbe de Girona (1362-1371). El delme i l'estructura feudal de la diòcesi de Girona al segle XIV*, Girona, Diputació de Girona 2011, 580 pp.

El *Llibre verd dels Feus* del bisbe de Girona és un volum rar i essencial. És rar, perquè entre els bisbats catalans no n'hi ha cap més. I és essencial perquè és la clau per a entendre una estructura històrica, l'estructura feudal del bisbat de Girona. És veritat que el coneixement de l'estructura feudal dels altres bisbats que no són el de Girona, i el de Girona mateix, té d'altres punts d'accés, clars i variats. El fet és que al bisbat de Girona, durant el segle XIV, el bisbe va prendre una decisió estratègica des del punt de vista històric i, al capdavant, historiogràfic: va ordenar que es fes una enquesta exhaustiva sobre el delme, parròquia per parròquia. Avui diríem que el resultat és una fotografia del delme en aquell moment determinat del temps. Així, en la història d'aquest impost al bisbat de Girona, hi ha un abans, els segles IX-XIII, i un després, els segles XV-XIX. Al bell mig es dreça, desafiant i clarificador, el *Llibre verd dels Feus* del bisbe de Girona. Tota la història anterior hi convergeix, tota la posterior en dimana. Ja el *Cartoral de Carlemany*, el primer de la diòcesi, consagrava la seva segona part a escriptures de reconeixement de delmes. El *Cartoral de rúbriques vermelles* en recollia unes quantes pel seu